

Innst. S. nr. 198

(2003-2004)

Innstilling til Stortinget fra næringskomiteen

St.prp. nr. 51 (2003-2004)

Innstilling fra næringskomiteen om samtykke til ratifikasjon av Den internasjonale traktat om plantegenetiske ressurser for mat og jordbruk av 3. november 2001

Til Stortinget

SAMMENDRAG

FNs organisasjon for mat og jordbruk (FAO) vedtok Den internasjonale traktat om plantegenetiske ressurser for mat og jordbruk 3. november 2001. Norge undertegnet traktaten på FNs toppmøte om matsikkerhet i Roma 10.-13. juni 2002. Per 30. mars 2004 har 92 stater, deriblant Danmark og Sverige samt Den europeiske unionen, undertegnet traktaten, og 36 stater har ratifisert. Traktaten vil tre i kraft når den er ratifisert av 40 land. Norge har spilt en aktiv rolle i forhandlingene om traktaten og hadde lederskapet i den europeiske regionale gruppen gjennom sluttforhandlingene.

Traktaten anses å være av særlig viktighet. Stortingets samtykke til ratifikasjon er derfor nødvendig i henhold til Grunnloven § 26 annet ledd. Traktaten i engelsk originaltekst med oversettelse til norsk følger som trykt vedlegg til proposisjonen.

FAOs traktat omfatter bestemmelser om en rekke tiltak som skal gjennomføres for å oppnå hovedmålsettingen om bevaring og bærekraftig bruk av plantegenetiske ressurser samt bestemmelser som fremmer bønderes rettigheter.

Traktaten anerkjenner en stats suverene rettigheter til sine plantegenetiske ressurser for mat og jordbruk samt retten til å regulere tilgangen til disse i nasjonal lovgivning.

Traktaten etablerer et multilateralt system som skal gi partene forenklet tilgang til plantegenetiske ressurser. De fleste globalt viktige matvekster og førvekster inngår i systemet. Den forenklete tilgangen skal også gis til fysiske og juridiske personer underlagt partenes

jurisdiksjon. Det multilaterale systemet er kjerneområdet for traktaten. Systemet legger opp til en utveksling av plantegenetiske ressurser underlagt en rekke vilkår.

Traktatens formål er videre en rettferdig og likeverdig fordeling av de goder som oppstår ved bruk av plantegenetiske ressurser. Traktaten og andre relevante internasjonale traktater skal gjensidig støtte hverandre med tanke på å sikre bærekraftig jordbruk og matvaresikkerhet.

For Norge innebærer traktaten en plikt til å gi tilgang til plantegenetiske ressurser som den norske stat, dvs. de ordinære forvaltningsorgan, forvaltningsbedrifter samt forvaltningsorganer med særskilte fullmakter, forvalter og kontrollerer og som samtidig er offentlig tilgjengelige. Forpliktelsen til å gi tilgang under det multilaterale systemet omfatter ikke plantegenetiske ressurser som det knytter seg immaterielle rettigheter til som begrenser den offentlige tilgjengeligheten eller plantegenetisk materiale som inngår i forsknings- og utviklingsprogram. Traktaten innebærer heller ingen forpliktelse for private til å utlevere plantegenetiske ressurser som disse er innehavere av.

Traktatens artikkel 11.1. (s. 17 i proposisjonen) henviser til en liste angitt som vedlegg I med angivelse av hvilke planteslekter det multilaterale systemet skal omfatte. Listen inkluderer 64 planteslekter, herunder viktige mat- og førvekster. Plikten til å inkludere de opplistede planteslektene i det multilaterale systemet hindrer ikke at det enkelte land etter eget ønske gir tilgang til flere planteslekter på tilsvarende vilkår.

Den tilgang til plantegenetiske ressurser som skal gis under det multilaterale systemet gjelder for særskilt opplistede formål; bruk og bevaring av plantegenetiske ressurser for forskning, foredling og utdanning innenfor mat og jordbruk.

Traktaten henviser i artikkel 12.4. til en standard materialoverdragelsesavtale (MTA) som vil inneholde nærmere bestemmelser om vilkårene for forenklet tilgang under det multilaterale systemet. MTAen skal

vedtas ved konsensus av det styrende organet på et av de første møtene etter at traktaten har trådt i kraft.

I henhold til traktaten skal MTAen bl.a. inneholde bestemmelser om fordeling av de økonomiske godene som oppstår ved kommersialiseringen av et produkt som er en plantegenetisk ressurs og som inneholder materiale mottatt fra det multilaterale systemet. Unntak fra denne fordelingen av goder gjelder for produkter som vil være tilgjengelig for andre uten restriksjoner for videre forskning og foredling. Størrelsen på det beløp som skal betales inn til det multilaterale systemet og måten innbetalingen skal skje på skal avgjøres i forbindelse med vedtakelsen av MTAen.

Gjennomføringen av traktaten

FAOs traktat om plantegenetiske ressurser inneholder mange bestemmelser som åpner for en stor grad av nasjonal handlefrihet med hensyn til hvordan og i hvilken grad bestemmelsene gjennomføres i det enkelte land.

De forpliktelser som pålegges traktatpartene i forbindelse med det multilaterale systemet for forenklet tilgang til plantegenetiske ressurser kan for Norges del gjennomføres ved bruk av statlig instruksjonsmyndighet. Lovendringer er ikke påkrevd. Øvrige forpliktelser som pålegges ved traktaten anses for allerede å være oppfylt ved eksisterende tiltak bl.a. gjennom det nordiske samarbeidet om Nordisk genbank og gjennom Genressursutvalget for kulturplanter som forvalter Handlingsplan for bevaring og bruk av plantegenetiske ressurser for landbruk og matproduksjon (2000).

De opplistede plantegenetiske ressursene i vedlegg I, som ordinære forvaltningsorganer, forvaltningsbedrifter samt forvaltningsorganer med særskilte fullmakter forvalter og kontrollerer, vil falle inn under virkeområdet for det multilaterale systemet som etableres. Utveksling av slike genressurser vil da skje på de vilkår som fastsettes i den MTAen som vedtas av det styrende organet etter traktatens ikrafttredelse.

En ratifisering av traktaten innebærer videre en forpliktelse for Norge til å bidra økonomisk gjennom sine bilaterale, regionale og multilaterale forbindelser til gjennomføringen av traktaten i utviklingsland og land med overgangsekonomier. Det antas at denne forpliktelsen ivaretas gjennom eksisterende bidrag, som f.eks. til FAO og til Den konsultative gruppen for internasjonal jordbruksforskning.

Traktaten om plantegenetiske ressurser forplikter partene til ikke å kreve sporing av individuelle uttak av plantegenetiske ressurser under det multilaterale systemet. MTAen vil inneholde de standardiserte vilkårene for tilgang til plantegenetiske ressurser under traktaten og vil følge med materialet i eventuelle etterfølgende transaksjoner. MTAen vil angi at materialet stammer fra det multilaterale systemet og bekrefte at materialet er hentet ut i samsvar med traktaten og i harmoni med Konvensjonen om biologisk mangfold.

Opplysningsplikten i forbindelse med patentsøknader for oppfinnelser som gjelder eller anvender biologisk materiale, jf. patentloven § 8 b, vil bidra til å gjøre det lettere å kontrollere om materialet er innhentet i

samsvar med Konvensjonen om biologisk mangfold. Denne opplysningsplikten inkluderer krav om informasjon om leverandørland, opprinnelsesland, dersom dette er kjent, samt hvorvidt det foreligger forhåndsinnhentet samtykke ved uttak av biologisk materiale.

Opplysninger om hvorvidt det foreligger en MTA for materialet som patentsøknaden gjelder, vil bidra til å fastslå om materialet stammer fra det multilaterale systemet og dermed hentet ut i tråd med Konvensjonen om biologisk mangfold. Dette vil gjøre det enklere å kontrollere om materialet er hentet ut i samsvar med traktatens bestemmelser. Foreleggelse av MTAen vil dermed kunne anses for å oppfylle forpliktelsen i patentloven til å angi hvorvidt forhåndsinnhentet samtykke foreligger.

Vurdering

Traktaten om plantegenetiske ressurser innen mat og jordbruk bør betraktes som en viktig milepæl i arbeidet for et bærekraftig jordbruk, global matvaresikkerhet og gjennomføringen av Konvensjonen om biologisk mangfold. Den overflødiggjør oppbygging av bilaterale mekanismer for utveksling av genetiske ressurser. Slike bilaterale avtaler kan medføre store praktiske problemer og kostnader i forbindelse med sporing av de genetiske ressursenes opphav osv. og bidra til å redusere den bærekraftige utvekslingen av genetiske ressurser.

Traktaten vil også bidra til å oppfylle formålet i Konvensjonen om biologisk mangfold om en rimelig og likeverdig fordeling av godene som følger av utnyttelsen av genetiske ressurser, blant annet gjennom innbetaling til et internasjonalt fond som skal finansiere tiltak i utviklingsland og overføring av teknologi og kompetanse.

Åpen tilgang til plantegenetiske ressurser for bruk i opplæring, undervisning, forskning og foredlingsvirksomhet innen mat- og jordbruksproduksjon vil legge til rette for styrket forsknings- og genbanksamarbeid nasjonalt og internasjonalt. En slik tilgang vil også være viktig for virksomhet i Norge innen disse områdene. Traktaten vil også bidra til å øke utviklingslandenes mulighet for bevaring av egne plantegenetiske ressurser og gi disse landene tilgang til kompetanse og kunnskap innen området. Traktaten kan videre også vise seg å bli et viktig bidrag for å bevare og bedre verdens matvareforsyning.

En tidlig norsk ratifikasjon vil være viktig for å kunne ha medinnflytelse på de beslutninger som skal treffes når traktaten trer i kraft.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Forvaltningen av MTAene vil i utgangspunktet bli ivaretatt av den enkelte statlige institusjon som får forespørsel om utlevering av plantegenetisk materiale. Det kan på sikt vise seg nødvendig med en sentral koordinerende instans for administreringen av disse avtalene. Under alle omstendigheter vil de administrative konsekvensene være begrenset.

Det styrende organet skal vedta en strategi for finansiering av prioriterte prosjekter, planer og programmer under traktaten. Strategien har som formål å øke tilgjengeligheten til og effektiviteten av bruken av de finansielle ressurser som stilles til rådighet. Det styrende organet skal fremskaffe bidrag til gjennomføring av slike tiltak i utviklingsland og land med overgangsøkonomi ved jevnlig å fastsette et mål for slik finansiering. Dette målet vil, som andre vedtak under traktaten, vedtas ved konsensus. Den fordelingen av de økonomiske godene som utvekslingen og bruken av plantegenetiske ressurser resulterer i, vil bli en del av denne finansieringsstrategien.

I overensstemmelse med finansieringsstrategien, skal partene bidra finansielt gjennom bilaterale, regionale og multilaterale kanaler for gjennomføringen av traktaten samt for nasjonale aktiviteter for bevaring og bærekraftig bruk av plantegenetiske ressurser. Norge er i dag forpliktet til å yte finansielle bidrag gjennom flere regionale og multilaterale organisasjoner. Dette gjelder bl.a. bidrag til Nordisk genbank og FAO. Det legges til grunn at Norge gjennom sine nåværende forpliktende finansielle bidrag oppfyller traktatens pålegg på dette punkt, slik at tilleggsmidler ikke vil være påkrevd.

Landbruksdepartementet tilrår at traktaten ratifiseres. Utenriksdepartementet slutter seg til dette.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, lederen Olav Akselsen, Bendiks H. Arnesen, Grethe Fosslie og Aud Gaundal, fra Høyre, Ivar Kristiansen, Michael Momyr og Erlend Nornes, fra Fremskrittspartiet, Øystein Hedstrøm og Lødve Solholm, fra Sosialistisk Venstreparti, Åsa Elvik og Inge Ryan, fra Kristelig Folkeparti, Olaf Gjedrem og May-Helen Molvær Grimstad, og fra Senterpartiet, Odd Roger Enoksen, viser til at FNs

organisasjon for mat og jordbruk (FAO) vedtok Den internasjonale traktat om plantegenetiske ressurser for mat og jordbruk 3. november 2001. Norge undertegnet traktaten på FNs toppmøte om matsikkerhet i Roma 10.-13. juni 2002.

Komiteen er opptatt av at åpen tilgang til plantegenetiske ressurser for bruk i opplæring, undervisning, forskning og foredlingsvirksomhet innen mat- og jordbruksproduksjon vil legge til rette for styrket forsknings- og genbankssamarbeid nasjonalt og internasjonalt. En slik tilgang vil også være viktig for virksomhet i Norge innen disse områdene.

Komiteen viser til at en tidlig norsk ratifikasjon vil være viktig for å kunne ha medinnflytelse på de beslutninger som skal treffes når traktaten trer i kraft. Komiteen er positiv til norsk ratifikasjon av den internasjonale traktat om plantegenetiske ressurser for mat og jordbruk av 3. november 2001.

UTTALELSE FRA UTENRIKSKOMITEEN

Komiteens utkast til innstilling ble 13. mai 2004 oversendt utenrikskomiteen til uttalelse. Utenrikskomiteen uttaler følgende i brev av 24. mai 2004:

"Under henvisning til næringskomiteens brev vedrørende ovennevnte kan meddeles at utenrikskomiteen ikke har merknader til utkast til innstilling."

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Stortinget samtykker i ratifikasjon av Den internasjonale traktat om plantegenetiske ressurser for mat og jordbruk av 3. november 2001.

Oslo, i næringskomiteen, den 25. mai 2004

Olav Akselsen
leder

Erlend Nornes
ordfører

